

Distanční výuka na jaře a na podzim

Výsledky reprezentativního kvantitativního
výzkumu 2020

Autoři:

PAQ Research (V. Korbel a D. Prokop)

Obsah

Hlavní zjištění	3
Metody a formy výuky	3
Vybavení technikou a čas strávený učením	3
Duševní zdraví, soužití v rodinách a názory rodičů na protiepidemická opatření	4
Metodika výzkumu	5
Vzorek, datum sběru a obsah vln	5
Epidemiologická situace a protiepidemická opatření	5
Sběr dat	6
Výsledky	8
Komunikace s žáky	8
Způsoby výuky, aktivity a úkoly	10
Hodnocení žáků	12
Spokojenost rodičů s distanční výukou	13
Vybavení domácností technikou	14
Čas strávený učením	16
Děti	16
Rodiče	17
Přetěžování žáků učivem	19
Deprese a úzkosti mezi rodiči	20
Konfliktní situace v rodinách	23
Názor rodičů na protiepidemická opatření	24
Literatura	27
Přílohy	28
Kontakt	29
Autoři	29

Hlavní zjištění¹

Metody a formy výuky

- Školy **komunikovaly** s žáky na podzim **výrazně častěji** než na jaře. Hlavní posun byl v tom, že většina škol začala ke komunikaci jako hlavní prostředek používat jednotně online prostředí (např. Bakaláři, Škola Online, MS Teams, Google Classroom). Alespoň jednou týdně online prostředí podle rodičů ke komunikaci na podzim využilo 93 % škol oproti 64 % na jaře. Výrazně ubylo žáků, kteří **nebyli** školou kontaktováni alespoň 1x týdně (ani ne **1 %** na podzim oproti 6 % na jaře).
- Učitelé ve větší míře využívali online výukové nástroje a komunikační platformy. 80 % hodin na podzim oproti 20 % na jaře probíhalo formou synchronní výuky přes video. Prostý převod frontální výuky do online prostředí by se neměl vnímat čistě pozitivně, jelikož v dalších výzkumech vidíme, že děti se u synchronní výuky potýkají s poklesem motivace. Pozitivní ovšem je, že se množství úkolů a látky nejenom zvýšilo, ale i více **diverzifikovalo**. Více učitelů využívalo několikrát týdně k zadávání online prostředí (60 %) nebo úkoly formou projektů, videí a dalších formátů (19 %). Největší nárůst nastal na prvním stupni, kde se pravděpodobně i díky zlepšeným dovednostem menších dětí přesunula výuka ze zadání práce, kterou děti vypracovávaly mimo počítač, do online prostředí.
- Nárůst v aktivitách ale není na úkor toho, že by si rodiče častěji mysleli, že jsou děti **přetěžované** učivem. Podíl rodičů, který si to myslí, **poklesl** z jara na podzim z 39 % na 33 %. Větší pokles nastal u rodičů s dětmi na druhém stupni (z 47 % na 33 %).
- Učitelé na podzim častěji známkovali i užívali slovní hodnocení než na jaře. Pozitivním fenoménem je právě **častější slovní hodnocení**, kde sledujeme dvojnásobný nárůst, 43 % vs. 21 % žáků bylo slovně hodnoceno alespoň několikrát týdně. Největší nárůst nastal na prvním stupni (z 22 % na 51 %) a na gymnáziích (o 25 procentních bodů (p.b.)). Na druhých stupních základních škol byl nárůst nižší (o 17 p.b.). Zde je tak největší prostor ke zlepšení a využití tohoto způsobu hodnocení ve spojení se zapojením formativních prvků.
- Zajímavé je, že přes jednodušší a aktivnější přístup škol celkově nevzrostla na podzim spokojenost rodičů s distanční výukou oproti jaru. V dalších výzkumech (PAQ 2020) se ukazuje, že retrospektivně rodiče konstatují, že se výuka v porovnání s jarem sice zlepšila, ale v absolutních číslech její celkovou kvalitu hodnotí stejně. **U rodičů tedy zřejmě výrazně vzrostla kritičnost** a průběh jarní výuky by retrospektivně hodnotili často jako ne zcela nedostatečný.

Vybavení technikou a čas strávený učením

- Podíl rodin, které reportovaly, že **nevlastní počítač**, se od jara prakticky **nesnížil**. **A to jak ve skupině rodičů s nižším vzděláním** (3,8 %), tak mezi rodiči s vyšším vzděláním (kolem 1 %). Významně se ale snížil podíl dětí, které nemohly pracovat na počítači kvůli špatnému připojení nebo kvůli tomu, že počítač využíval jiný člen domácnosti. Pokles podílu dětí s **nedostatečným přístupem k technice** je zaznamenatelný u rodin s nižším vzděláním rodičů z **11 % na 6 %** i u rodin s vyšším vzděláním rodičů z **6 % na 3 %**. Naše výsledky ukazují bariéry, které významně omezují přístup

---

¹ Za cenné komentáře děkujeme Karlu Gargulákovi, Kateřině Bártové a Michalu Prokešovi.

k distančnímu vzdělávání. Výzkum PAQ (2020) ale ukazuje, že mírnější problémy jako pomalé připojení nebo slabší výkon počítače, které omezují **efektivní** zapojení do distanční výuky, jsou častější a mohou se vyskytovat u 10 % žáků.

- Oproti jaru se zvýšil celkový **čas**, který děti denně tráví učením, ať už sami, nebo spolu s rodiči. Posun je výrazný – z **4 hodin** denně v dubnu na **5,1 hodin** v listopadu. Celkový čas strávený učením vzrostl pouze u dětí rodičů **s nižším vzděláním** – z 3,7 hodiny v dubnu na 5,3 hodiny denně v listopadu. U dětí rodičů s vyšším vzděláním se čas učení v dubnu i listopadu pohyboval kolem 4,5 hodin. Je pozitivní, že se čas mezi typy rodin vyrovnal. Je ale potřeba podrobně sledovat, jestli nevzniká skupina žáků, kteří i přes svoje vysoké úsilí a pomoc rodičů výrazně zaostávají za spolužáky. Na prvním stupni se čas strávený vzděláním **přesunul** více ze společného učení rodičů a dětí **na školu** a děti samotné, které trávily čas synchronní online výukou s učiteli.

Duševní zdraví, soužití v rodinách a názory rodičů na protiepidemická opatření

- Pandemie výrazně ovlivnila duševní zdraví rodičů. V našem šetření průměrně reportovalo příznaky **středně těžké deprese a úzkosti** mezi dubnem a listopadem 27 % rodičů. To je násobně víc než odhad 8 % pro celou populaci před pandemií. Častěji se příznaky objevovaly mezi **ženami** než muži (31 % vs. 22 %). Podobně **rodiče bez maturity** reportovali častější příznaky v porovnání s rodiči s maturitním nebo vyšším vzděláním (28 % vs. 23 %). Mezi jarem a podzimem došlo k poklesu podílu rodičů s příznaky deprese a úzkostí, kteří měli děti na druhém stupni, ale k **nárůstu** u rodičů s dětmi na **prvním stupni**.
- Během pandemie se **zvýšil** počet **konfliktních situací v rodinách**, a to především v těch s dětmi na **prvním stupni**. Vývoj v čase do velké míry kopíroval příznaky deprese a úzkostí reportované rodiči, nikoliv množství času stráveného učením se s dětmi. Tyto výsledky posilují domněnku, že více než samotná distanční výuka je pro vytváření konfliktních situací podstatná celková situace v domácnosti – daná např. ekonomickou situací rodiny, omezením volnočasových aktivit, dlouhodobým pobytem doma a dalším faktory. Naše zjištění si zasluhují pozornost z toho důvodu, že zvýšené množství konfliktů během pandemie souviselo podle studií ze zahraničí s dalšími negativními projevy jako je špatné zacházení, násilí nebo týrání dětí (Bullinger a kol. 2020, Cabrera-Hernandéz a Padilla-Romo 2020).
- Rodiče v zářijové a listopadové vlně šetření byli často proti většině protiepidemických opatření zavedených ve školách. **Většina** rodičů (58 %) chtěla, aby základní školy **zůstaly otevřené** i při vysokých denních přírůstcích přesahujících 10 tisíc nových případů denně. Zároveň nadpoloviční část rodičů z nabízených opatření souhlasila pouze se zavedením bezkontaktního měření teploty při vstupu do školy a s rozestupem alespoň 1 m ve třídách. Ostatní opatření měla nižší než 50% podporu, ať už se jednalo o dělení tříd pro prezenční výuku, přechod na distanční výuku nebo preventivní uzavírání tříd, pokud se v nich vyskytne potvrzený případ koronaviru. Tyto výsledky nelze chápat jako argument pro nebo proti otevírání škol bez ohledu na epidemiologickou situaci. Ale ukazují, že uzavření škol a restrikce volnočasových aktivit dětí má **skryté náklady**, které časem vybuchají. A měli bychom v dalších sektorech dělat maximum, aby školy mohly být brzo otevřeny.

Cíle zprávy

Pandemie koronaviru na více jak dva měsíce na jaře a v rozsahu měsíců na podzim a v zimě 2020/2021 zastavila prezenční výuku na školách. Ty musely přejít na výuku distanční, v některých týdnech a na různých úrovních vzdělávání probíhala prezenční výuka pouze střídavě. V České republice zatím nevíme, jaký měla distanční výuka vliv na rozvoj znalostí a dovedností žáků, jejich učení a další oblasti jejich života. Tyto dopady zatím nikdo rigorózně nezměřil. Zahraniční studie ale naznačují, že pandemie a s ní spojená distanční výuka může mít negativní dopad na samotné výsledky vzdělávání žáků (Engzell a kol. 2020, Maldonado a De Witte 2020), jejich duševní zdraví (Patrick a kol. 2020) nebo soužití v rodinách (Bullinger a kol. 2020, Cabrera-Hernández a Padilla-Romo 2020).

Tato zpráva shrnuje výsledky z našich šetření mezi rodiči od dubna do listopadu 2020, které se zaměřilo na průběh a podmínky distanční výuky a na situaci v rodinách. Cílem bylo zmapovat, jak se zkušenost s distanční výukou měnila s prodlužující se dobou pandemie a jak se dokázaly domácnosti a školy na nastalou situaci v čase adaptovat. V tomto navazujeme na další instituce a výzkumníky, kteří se distanční výukou také zabývali (Brom a kol. 2020, ČŠI 2020, PAQ 2020 apod.). Věříme, že tato zpráva přinese nový pohled na celý průběh minulého roku díky pozorování vývoje během čtyř šetření na jaře a na podzim 2020. Zároveň by mohla přinést kontextové informace pro design možných opatření v aktuálním období, neboť uzavření škol přetrvává i v roce 2021.

Metodika výzkumu

Vzorek, datum sběru a obsah vln

Vlna	Termín dotazování	Oslovení respondenti	Návratnost	Retence z 1. vlny	Obsah zjišťování
1	14. až 21. 4. 2020	1121	741		Průběh vzdělávání na dálku, názory na cíle vzdělávání v ČR, dopady pandemie na rodiny
2	17. až 26. 6. 2020	741 z vlny 1	571	77 %	Názory na cíle vzdělávání v ČR, dopady pandemie na rodiny
3	22. 9. až 5. 10. 2020	571 z vlny 2	502	68 %	Názory na cíle vzdělávání v ČR, dopady pandemie na rodiny, názory na protiepidemická opatření
4	12. až 23. 11. 2020	741 z vlny 1	602	81 %	Průběh vzdělávání na dálku, dopady pandemie na rodiny, názory na protiepidemická opatření

Epidemiologická situace a protiepidemická opatření

Vlna 1: V období 14. – 21. 4. byl průměrný denní přírůstek nově nakažených 121 osob, což byl zpomalující trend ve srovnání s koncem března, kdy jarní vlna pandemie vrcholila. V tomto období trval nouzový stav včetně zavřených škol, většiny provozoven a státních hranic. Omezeno bylo také například

setkávání osob. První rozvolňování začalo až v týdnu od 20. 4. 2020, tedy zhruba v době shodující se s ukončením sběru dat. V době sběru dat trvalo zavření škol přes jeden měsíc.

Vlna 2: V období 17. – 26. 6. byl průměrný denní přírůstek nově nakažených 93 osob a nákaza se delší dobu snižovala nebo stagnovala. V té době byla zaznamenávána pouze lokální ohniska nákazy (např. doly v Moravskoslezském kraji). Během května a června došlo k rozvolnění většiny protiepidemických opatření. Prezenční výuka byla ve většině případů možná, nikoliv povinná. U 9. tříd základních škol byla výuka možná od 11. května, u prvního stupně od 25. května a u druhého stupně od 8. června. Vždy se jednalo o skupiny maximálně do 15 žáků. Podle našich dat chodilo alespoň na jeden den do školy v době šetření 81 % žáků a 50 % žáků chodilo do školy každý den.

Vlna 3: V období 22. 9. – 5. 10. byl průměrný denní přírůstek necelých 2,5 tisíce nově nakažených a docházelo k prudkému zrychlování šíření nákazy. Během září a začátku října byly základní školy otevřené, k omezení došlo pouze u středních škol v okresech s vyšším šířením nákazy, zavedena byla distanční výuka na vysokých školách. Z ostatních opatření došlo během září k znovuzavedení nošení roušek ve vnitřních prostorách.

Vlna 4: V období 12. – 23. 11. se průměrný denní přírůstek blížil k 5 tisícům nově nakažených a docházelo k mírnému brždění vysokých přírůstků, které začátkem listopadu v některých dnech dosahovaly až 10 tisíc. A to vše s relativně vysokou pozitivitou testů přes 25 %. K opětovnému uzavření všech škol došlo 14. října. V době šetření toto opatření stále platilo s výjimkou 1. a 2. tříd základních škol, které se k prezenční výuce vrátily 18. listopadu. Zbývá výuka probíhala distančně. V době sběru probíhala výuka na dálku tedy zhruba měsíc. Kromě zavření škol byl zakázán provoz většiny služeb, platil zákaz veřejných akcí, a od konce října platil zákaz nočního vycházení.

Sběr dat

Sběr dat realizovala společnost STEM/MARK na Českém národním panelu. Výzkum je kvótně reprezentativní pro populaci ČR, ale kvůli metodice se ho mohli účastnit jen respondenti s připojením k internetu. Online metodika sběru redukuje sociální desirabilitu, zvyšuje zastizitelnost typů populace a retenci.

Náš vzorek kopíruje složení populace rodičů z hlediska:

- pohlaví, vzdělání, ročníku dítěte (pásmo 1 – 4, 5 – 8, 9), regionu

Rodiče odpovídali vždy pouze za jedno ze svých dětí, které ve školním roce 2019/2020 navštěvovalo základní školu. V případě, že měli dítě v 9. ročníku, odpovídali právě za toto dítě (vzorek pro 9. ročník nadhodnocen již v první vlně). Pokud měli více dětí navštěvujících základní školu a ani jedno v 9. ročníku, pak jim počítač náhodně vylosoval, za které dítě měli odpovídat. Kvůli porovnatelnosti výsledků mezi vlnami odpovídali rodiče vždy za stejné dítě. Je potřeba brát v úvahu, že mezi vlnami 2 a 3 přešli žáci do vyššího ročníku, a proto je v druhé části roku výzkum reprezentativní za rodiče žáků 2. ročníku základních až 1. ročníku středních škol (vypadává 1. ročník základních škol).

Statistická odchylka u výsledků mezi vlnami pro celý vzorek výzkumu (min. N=502) se pohybuje kolem +/- 5 p. b., v případě dělení na skupiny se statistická odchylka zvyšuje typicky na +/- 10 p.b. Ve zprávě statistickou významnost rozdílů diskutujeme.

Výsledky nelze interpretovat jako kauzální (příčinné) dopady pandemie. Jedná se navíc o názory rodičů, které nemusí přesně odrážet situaci ve vzdělávání na dálku. Výpovědi tedy závisí jak na subjektivním hodnocení rodiče, tak na míře zapojení do vzdělávání na dálku svého dítěte.

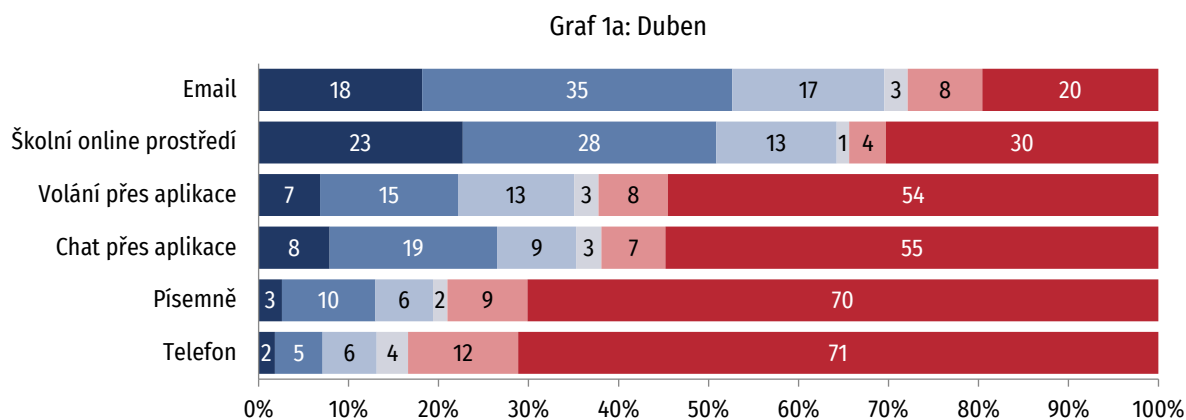
Výsledky

Komunikace s žáky

Na jaře probíhala komunikace s žáky různými kanály, ale nejčastějším prostředkem byl e-mail. Situace mezi jarem se poměrně výrazně změnila v několika ohledech. Většina škol začala využívat jednotné online prostředí jako hlavní prostředek pro komunikaci s žáky (např. Bakaláři, Škola OnLine, MS Teams). Pouze 23 % škol využívalo jednotné školní online prostředí ke komunikaci každý nebo skoro každý den v dubnu, v listopadu to už bylo 74 % škol. Vůbec pak podle rodičů nevyužívalo jednotné online prostředí ke komunikaci jen 7 % škol. Četnost ostatních komunikačních prostředků neklesla, právě naopak, ačkoliv výrazně vzrostla komunikace přes online prostředí. Více se komunikovalo jak přes e-mail, tak přes aplikace. To se však nemusí vylučovat, neboť se mohl změnit i způsob organizace práce a výuky, kde hodiny a zadávání probíhalo přes online prostředí a zpětná vazba nebo individuální komunikace přes jiné komunikační kanály. Lišit se mohl i přístup různých učitelů. Obecně vyšší nárůst v komunikaci pozorujeme na prvním stupni, v listopadu už nevidíme rozdíl v četnosti komunikace mezi prvním a druhým stupněm.

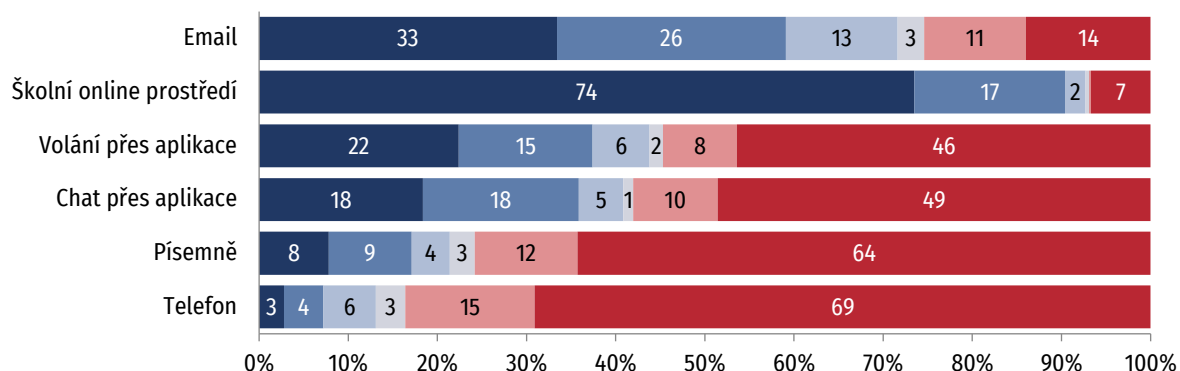
Graf 1: Komunikace s žáky při distanční výuce na jaře a na podzim 2020

■ Každý/téměř každý školní den ■ Několikrát týdně ■ Jednou týdně ■ Jednou za 14 dní ■ Méně často ■ Vůbec

Graf 1b: Listopad

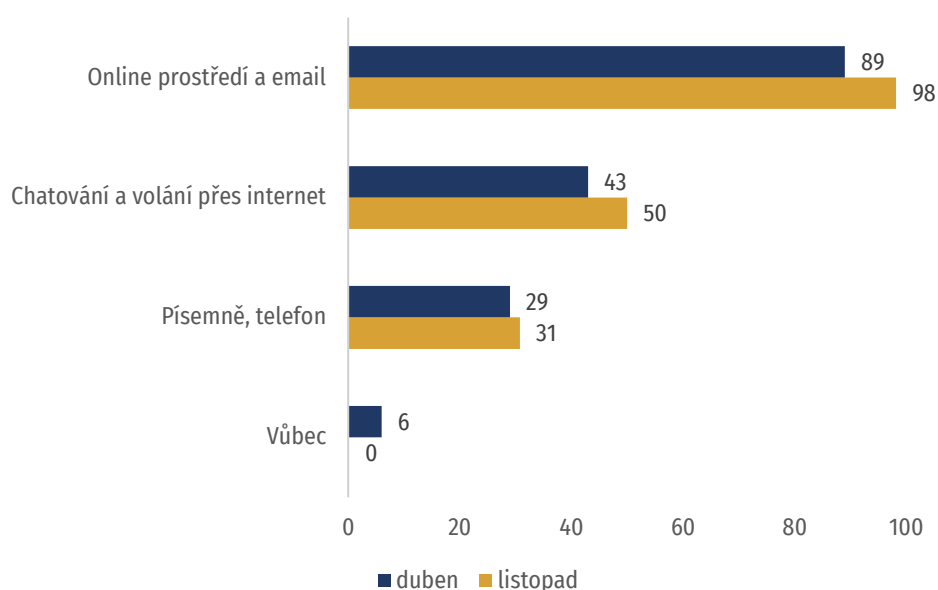

Graf 1a a 1b „Jakým způsobem škola komunikuje s dítětem?“ Všichni respondenti – duben 741, listopad 601 rodičů žáků základních škol. V grafu jsou zobrazena procenta odpovědí.

Mezi dubnem a listopadem vzrostla také četnost komunikace mimo internet. Školy vyššímu podílu dětí předávaly zadání písemně (13 % v dubnu, 17 % v listopadu i několikrát týdně) a zhruba stejně často si učitelé s dětmi volaly přes telefon (alespoň jednou týdně 13 % v dubnu a listopadu). Nárůst komunikace mimo internet by mohl být způsoben tím, že se jim lépe dařilo zapojovat žáky, které se nepovedlo zapojit na jaře. Na jaře 6 % rodičů uvedlo, že nebyli školou kontaktováni žádným způsobem alespoň 1x týdně, na podzim to nevedlo ani 1 % rodičů. V nárůstu na podzim pravděpodobně hrála roli nová zákonná povinnost distanční výuky.

Písemný kontakt žáků a školy nevzrostl pouze v rodinách s nižším vzděláním (z 15 % na 24 %), ale i v rodinách s vyšším vzděláním (z 13 % na 15 %). Celkově se zdá, že školy byly na podzim oproti jaru lépe připravené na možné zavření škol a dokázaly žáky zapojovat, ačkoliv samotnou kvalitu tohoto zapojení nejsme z našich dat schopni zjistit.

Graf 2: Komunikace s dětmi alespoň 1x týdně (%)

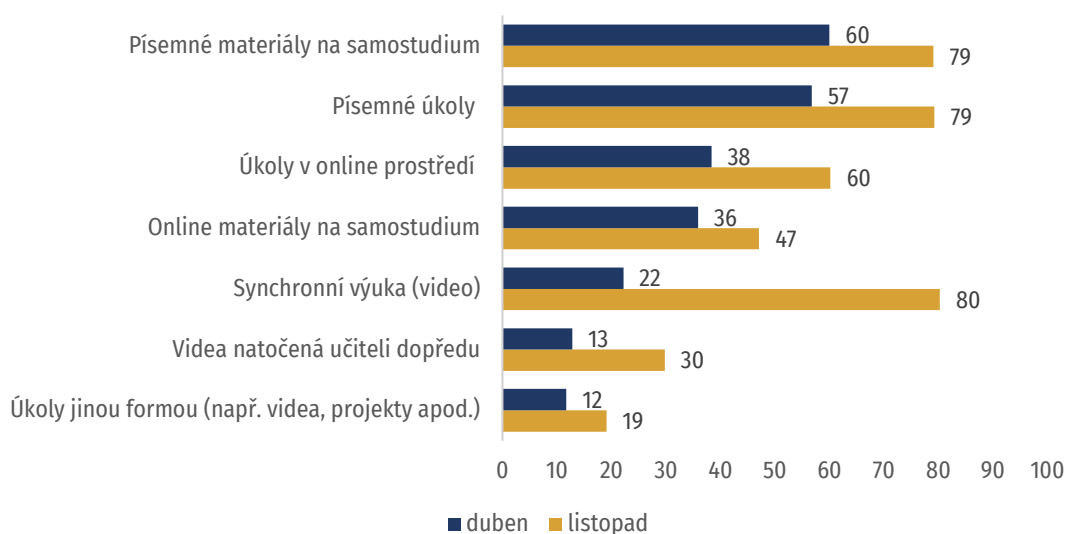
Graf 2 „Jakým způsobem škola komunikuje s dítětem?“ Všichni respondenti – duben 741, listopad 601 rodičů žáků základních škol. V grafu jsou zobrazena procenta odpovědí.

Způsoby výuky, aktivity a úkoly

Mezi jarem a podzimem vzrostlo množství a různorodost aktivit realizovaných v hodinách distanční výuky. Vzrostl také podíl synchronní výuky. 80 % rodičů uvedlo, že jejich dítě mělo synchronní výuku alespoň několikrát týdně, což je nárůst skoro o 60 procentních bodů. Kromě toho 30 % dětí dokonce dostávalo videa natočená učiteli několikrát týdně, především na druhém stupni. To, že byla většina hodin vedena synchronně, nemusí být nutně pozitivum. Synchronní výuka může být v některých případech pouze přesunutí frontálního výkladu do online prostředí, což by nemělo být primární cílem distanční výuky.²

Množství úkolů a látky se nejen zvýšilo, ale i více diverzifikovalo. Více učitelů tak využívalo několikrát týdně různou formu zadávání úkolů v online prostředí (60 %) nebo prostřednictvím projektů, videí a dalších formátů (19 %). To ukazuje, že se učitelé v průměru od jara naučili lépe využívat možnosti, které výuka online skýtá. To by mohlo přispět k obohacení výuky novými prvky a metodami také pro samotnou prezenční výuku. Stále ale v distanční výuce dominovaly zadávané písemné materiály na samostudium a písemné úkoly (80 %).

Graf 3: Jaké typy aktivit a úloh škola v distanční výuce využívá – vícekrát než 1x týdně (%)

Graf 3 „Jaké typy aktivit a úloh škola v distanční výuce využívá?“ Rekód (součet každý nebo téměř každý den a několikrát týdně). Všichni respondenti – duben 741, listopad 601 rodičů žáků základních škol. V grafu jsou zobrazena procenta odpovědí.

Největší nárůst aktivit nastal na prvním stupni, kde učitelé častěji na podzim zadávali aktivity a úkoly různého typu a častěji vedli synchronní výuku. Hlavní rozdíl mezi prvním a druhým stupněm byl v četnosti využívání některých typů aktivit. Učitelé na druhém stupni si pravděpodobně mohli dovolit sofistikovanější formy úkolů (natáčení videí, úkoly jinou formou), které by pro prvostupňové žáky mohly být příliš složité. Na jaře byl vidět rozdíl mezi víceletými gymnázii a zbylými školami na druhém stupni,

² O vedení distanční výuky například na stránkách MŠMT <https://nadalku.msmt.cz/cs/rozvoj-pedagogu> nebo projektu SYPO <https://www.projektsypos.cz/webinare-na-podporu-distanzni-vyuky-ve-skolach.html>.

kdy se gymnázia byla schopna rychleji přizpůsobit distanční výuce, alespoň co se týká využívání online nástrojů a aktivit. V listopadu byl rozdíl mezi gymnázii a ostatními druhými stupni výrazně menší, u většiny aktivit do 10 procentních bodů.

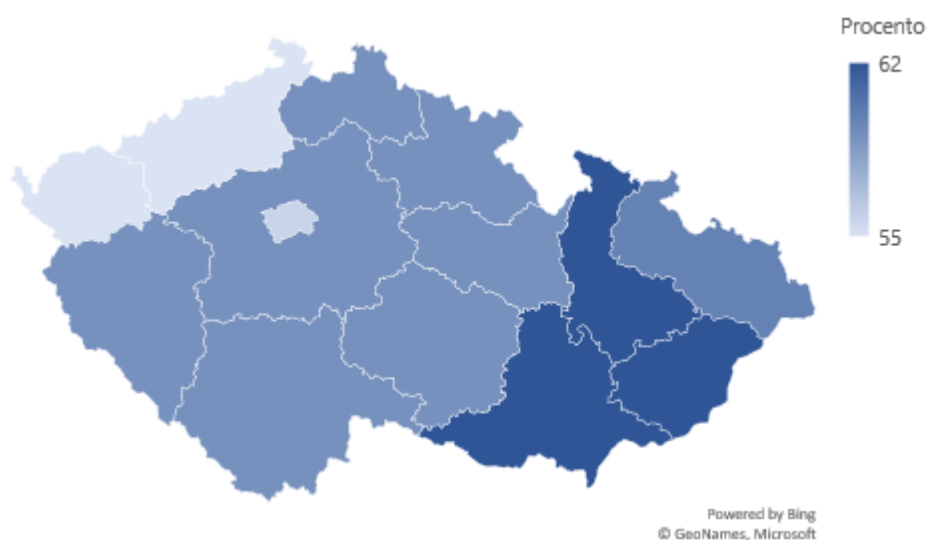
Tabulka 1: Četnost aktivit podle stupně a typu vzdělávání (%)

	1. stupeň		2. stupeň (bez gymn.)		Víceletá gymnázia	
	duben	listopad	duben	listopad	duben	listopad
Písemné materiály na samostudium	52	80	87	88	89	84
Písemné úkoly	48	81	87	88	91	97
Úkoly v online prostředí	35	60	64	76	79	87
Online materiály na samostudium	33	48	63	62	68	74
Přednášky formou videa	21	78	30	86	57	86
Videa natočená učiteli	14	22	22	47	43	54
Úkoly jinou formou (např. videa, projekty apod.)	12	17	25	36	38	45

Tabulka 1 „Jaké typy aktivit a úloh škola v distanční výuce využívá?“ Rekód (součet každý nebo téměř každý den a několikrát týdně). Všichni respondenti – duben 741, listopad 601 rodičů žáků základních škol. V grafu jsou zobrazena procenta odpovědí podle stupně a typu vzdělání

V neposlední řadě nebyly zaznamenány ani významné rozdíly mezi regiony ve využívání online forem výuky. Mapa (Graf č. 4 níže) ukazuje, jaká část rodičů reportovala využívání různých typů online aktivit v listopadu 2020. Zobrazený podíl je průměr za přednášky formou videa, videa natočená učiteli, úkoly jinou formou a úkoly využívající online prostředí. Výsledky jsme rozdělili podle regionů, na kterých jsou data reprezentativní (vždy agregace 2 – 6 krajů kromě Prahy a Moravskoslezského kraje, které jsou reprezentativní samostatně). Za celou Českou republiku platí, že učitelé využívali uvedené aktivity několikrát týdně více než v půlce hodin. Rozdíly se pohybovaly do sedmi procentních bodů, což je rozdíl v rámci statistické chyby. Nezdá se proto, že existovaly výrazné mezikrajové rozdíly, jakým způsobem se vedla distanční výuka. Je ovšem možné, že rozdíly existovaly mezi školami uvnitř jednotlivých regionů.

Graf 4: Využití online forem výuky podle regionu (videa, projekty, online kvízy a testy)

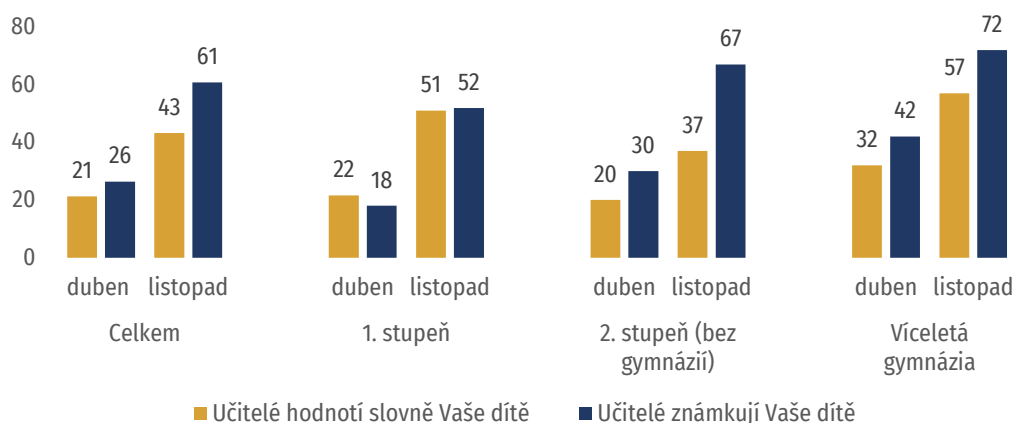
Graf 4 „Jaké typy aktivit a úloh škola v distanční výuce využívá?“ Rekód (součet každý nebo téměř každý den a několikrát týdně). Procentní průměr za přednášky formou videa, videa natočená učiteli, úkoly jinou formou (videa, projekty apod.) a

úkoly využívající online prostředí (např. kvízy, testy atd.). Všichni respondenti – listopad 601 rodičů žáků základních škol. V grafu jsou zobrazena procenta odpovědí podle stupně a typu vzdělání. Regiony (Praha, Ústí a Karlovy Vary, zbytek Čech – Středočeský, Plzeňský, Liberecký, Královehradecký, Pardubický a Vysočina, jižní a střední Morava (Jihomoravský, Zlínský, Olomoucký), Moravskoslezský kraj.

Hodnocení žáků

Učitelé na podzim častěji známkovali i poskytovali slovní hodnocení žákům než na jaře. Nárůst známkování oproti jaru, kdy alespoň několikrát týdně dostalo známku 26 % žáků, kdežto na podzim 61 % žáků, je logický. Na rozdíl od jara neplatilo doporučení MŠMT neznámkovat. Pozitivním fenoménem bylo častější slovní hodnocení (to ovšem může být i sumativní). Na podzim dostával pravidelně slovní hodnocení podle odpovědí rodičů alespoň několikrát týdně dvojnásobek žáků ve srovnání s jarem (43 % vs. 21 % žáků). Každý den bylo slovně hodnoceno téměř 18 % žáků. Zároveň klesl podíl žáků zcela nehodnocených slovně, 22 % v listopadu oproti 35 % v dubnu. Malá část rodičů uvedla, konkrétně 4,5 %, že jejich dítě nebylo na podzim hodnoceno během distanční výuky vůbec. Na jaře byl tento poměr vyšší okolo 20 % žáků.

Graf 5: Hodnocení žáků během distanční výuky alespoň několikrát týdně (%)

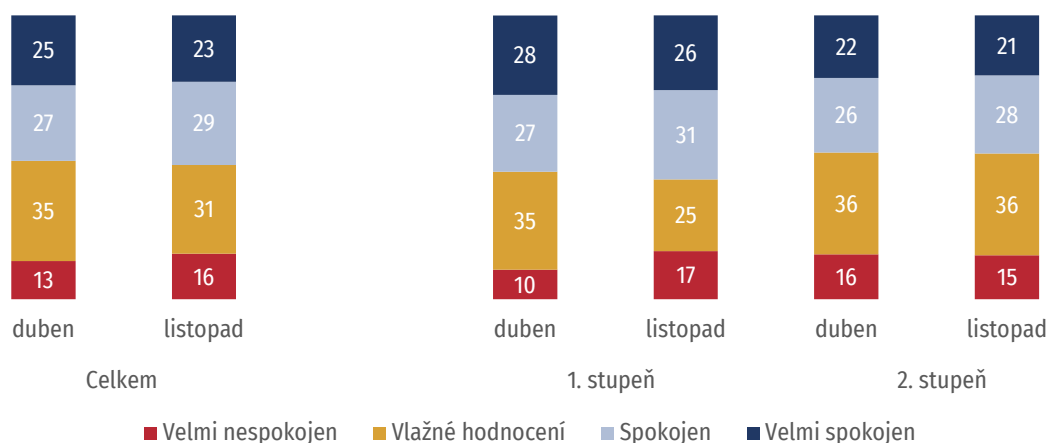
Graf 5 „Jaké typy aktivit a úloh škola v distanční výuce využívá?“ Učitelé hodnotí slovně Vaše dítě a Učitelé známkují Vaše dítě. Rekód (součet každý nebo téměř každý den a několikrát týdně). Všichni respondenti – duben 741, listopad 601 rodičů žáků základních škol. V grafu jsou zobrazena procenta odpovědí podle stupně a typu vzdělávání.

Největší nárůst ve slovním hodnocení nastal na prvním stupni (z 22 % na 51 %). Na gymnáziích byl nárůst podobný (o 25 p.b.), na druhých stupních byl nárůst o něco nižší (o 17 p.b.). Výsledkem je, že na prvních stupních a na víceletých gymnáziích byla několikrát týdně slovně hodnocena alespoň polovina žáků, na druhém stupni bez víceletých gymnázií byl podíl 37 %. Z těchto výsledků vyplývá, že největší prostor ke zlepšení využívání slovního hodnocení (ideálně s prvky formativního hodnocení) byl především na druhých stupních základních škol.

Spokojenost rodičů s distanční výukou

S distanční výukou byla spokojena zhruba polovina rodičů, a to jak na jaře, tak na podzim. Podíl velmi nespokojených rodičů zůstal také podobný, na jaře 25 % a na podzim 23 %.³ O něco větší spokojenost s distanční výukou byla mezi rodiči s dětmi na druhém stupni. Zajímavé ovšem je, že ani na prvním stupni, kde došlo k poměrně výrazným změnám v realizaci distanční výuky, nenastala větší spokojenost s distanční výukou.^{4,5} Jedním z možných vysvětlení je, že rodiče mohou být na podzim více kritičtí a zpětně by distanční výuku na jaře nehodnotili tak pozitivně, jak ji v té době hodnotili. To naznačuje výzkum PAQ (2020), který sbíral data v dubnu a prosinci 2020 a ptal se rodičů zpětně na hodnocení jarní distanční výuky. Výsledky ukázaly, že zpětně jsou rodiče daleko kritičtější a v porovnání hodnotili podzimní výuku pozitivněji.

Graf 6: Jak jste spokojeni se současným přístupem školy Vašeho dítěte k výuce? (%)

Graf 6 „Uvedte, zda jste spokojeni se současným přístupem školy Vašeho dítěte k výuce?“ Rekód ze škály 0 – 10 (NPS score: 0 – 3 velmi nespokojen, 4 – 6 vlažné hodnocení, 7 – 8 spokojen, 9 – 10 velmi spokojen). Všichni respondenti – duben 741, listopad 601 rodičů žáků základních škol. V grafu jsou zobrazena procenta odpovědí.

Nejdůležitějším faktorem ve spokojenosti rodičů byla na jaře i na podzim jednotnost v přístupu školy k výuce. Ta zahrnuje například to, zdali škola využívala jednu platformu ke komunikaci a zadávání úkolů nebo jestli se učitelé mezi sebou efektivně koordinovali. Graf 7 zobrazuje, jaké faktory souvisely se spokojeností. Spokojenost byla mezi rodiči o 45 procentních bodů vyšší, pokud škola přistupovala k distanční výuce jednotně. Zajímavé je, že další faktory měly násobně nižší nebo žádnou souvislost se

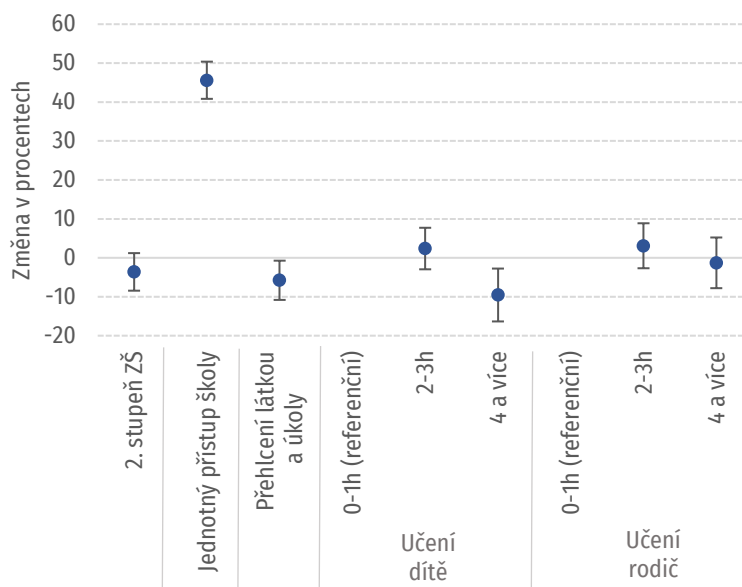
³ Spokojenost uvedená rodiči v našem šetření je o něco vyšší, než uváděli rodiče v šetření PAQ (2020). Na podzim dosahovala 41 %, navíc byl zaznamenán pokles o 13 p.b. oproti jaru. Je ovšem nutno podotknout, že toto šetření zahrnuje žáky základních a středních škol a probíhalo v prosinci, tedy o 2 – 3 týdny později než naše šetření. Oba faktory mohou hrát roli v pozorovaných rozdílech.

⁴ Používáme klasifikaci typu NPS score, která se liší od klasifikace použité v Korbel a Prokop (2020). Graf A1 ukazuje, že také původní klasifikace značí, že mezi jarem a podzimem nenastala změna mezi rodiči ve spokojenosti s distanční výukou.

⁵ Žáci 9. ročníku přešli mezi dubnem a listopadem na střední školu, a tak celkové výsledky rodičů mohly být ovlivněny změnou školy. Graf A2 ukazuje, že podíl spokojených rodičů byl mezi rodiči žáků, kteří přešli na střední školu podobný jako ve zbylých ročnících.

spokojeností, ať už množství času tráveného distanční výukou nebo přehlcenost látkou a úkoly. Výsledky ukazují, že nejvíce záleželo na tom, jestli rodiče měli pocit, že měla škola výuku dobře zorganizovanou a celkově pod kontrolou.

Graf 7: Faktory ovlivňující spokojenost rodičů s distanční výukou ve škole jejich dítěte (jaro a podzim dohromady) (%)

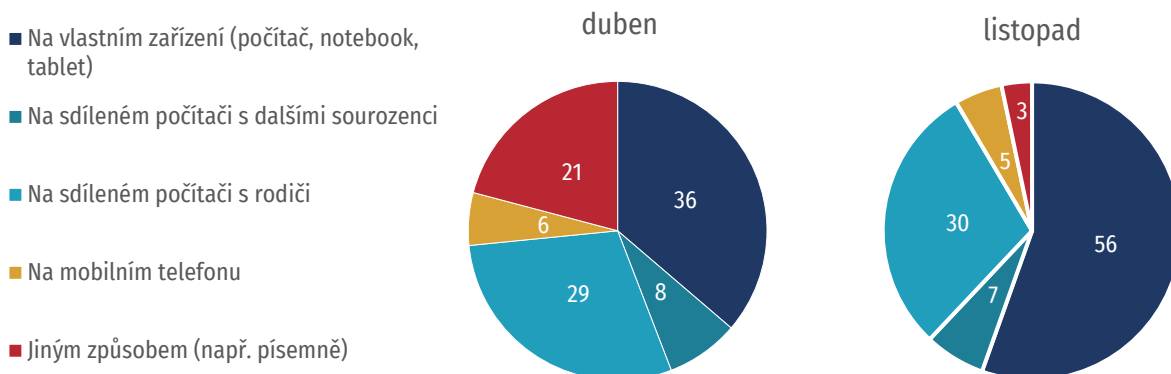

Graf 7 „Uvedte, zda jste spokojeni se současným přístupem školy Vašeho dítěte k výuce?“ Škála 0 – 10, 0 – Rekód (0 – 6 nespokojen, 7 – 10 spokojen). Výsledky z regresní rovnice, kde rekód spokojenosti je závislá proměnná a ostatní nezávislé proměnné: 2. stupeň základní školy (kategorická), Jednotný přístup školy – Rekód z otázky: Považují rodiče přístup školy za jednotný? Škála 0 – 10 (0 – 6 nejednotný, 7 – 10 jednotný), Přehlcení látkou a úkoly – Rekód otázky: Myslíte si, že škola Vaše dítě přehlcuje zadanou látkou a úkoly? Škála 0 – 10 (0 – 6 nepřehlcuje, 7 – 10 přehlcuje). Učení dítěte a učení rodič – průměrný počet hodin denně (kategorie: 0 – 1 (referenční), 2 – 3, 4 a více). Všichni respondenti – duben 741, listopad 601 rodičů žáků základních škol. Úsečky jsou konfidenční intervaly na 95% hladině významnosti.

Vybavení domácností technikou

Mezi dubnem a listopadem se výrazně nezměnilo vybavení domácností technikou. Většina dětí měla k dispozici svoje nebo sdílené elektronické zařízení - stolní počítač, notebook, tablet (v listopadu 90 %), pouze kolem 5 % pracovalo na mobilním telefonu. Je pravdou, že na podzim o 20 procentních bodů vzrostl podíl dětí, které zpracovávaly úkoly na vlastním zařízení, ale to bylo pravděpodobně způsobeno změnou v distanční výuce na prvním stupni, nikoliv kvůli vybavenosti domácností. Jak jsme ukázali v předešlých částech, na prvním stupni daleko častěji probíhala synchronní výuka a učitelé využívali online aktivity a úkoly. Menší děti tak častěji pracovaly na počítači, a proto došlo k přesunu z kategorie „jiným způsobem“ na „vlastní zařízení“, i když velká část těchto dětí by počítač měla k dispozici už na jaře. U ostatních kategorií došlo k poklesu kolem 1 p.b., což jsou rozdíly v rámci statistické chyby.

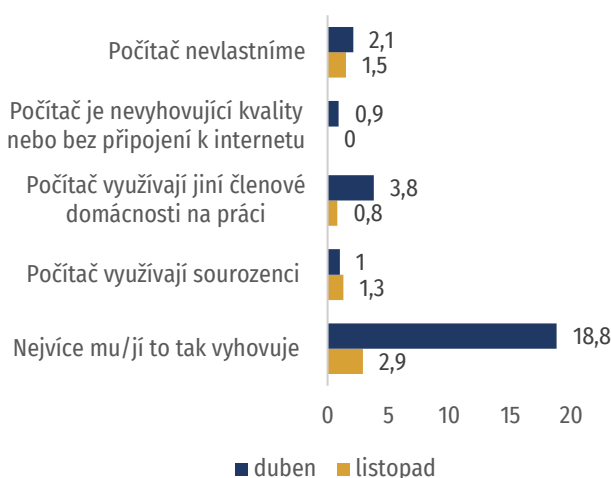
Graf 7: Jakým způsobem dítě nejčastěji zpracovává úkoly?

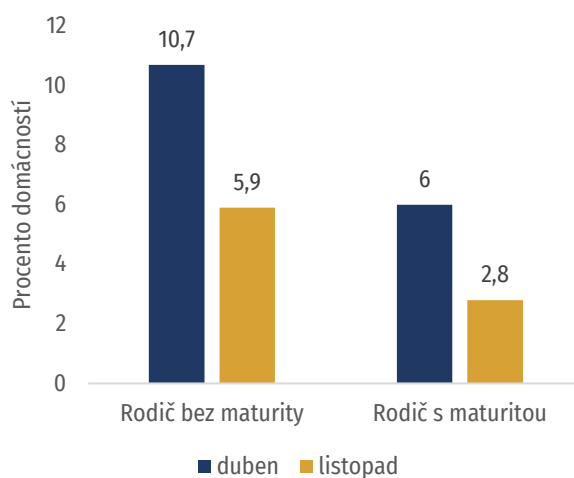
Graf 7 „Jakým způsobem dítě nejčastěji zpracovává úkoly?“ Všichni respondenti – duben 741, listopad 601 rodičů žáků základních škol. V grafu jsou zobrazena procenta odpovědí.

Přesnější obrázek dostaneme, pokud se podíváme na důvody, které uváděli rodiče dětí, které se do distanční výuky nezapojovaly na počítači nebo tabletu. Tedy těch, které pracovaly na mobilním telefonu nebo mimo počítač. Výsledky níže zobrazujeme jako procentní podíly za všechny žáky, neboť důležité je vědět, jaká část žáků neměla dostatečnou techniku na účast v distanční výuce. Graf 8a zobrazuje, že podíl rodin, které reportovaly, že nevlastní počítač, se od jara snížil jen mírně (rozdíl 0,5 p.b., statisticky nevýznamný rozdíl). Výrazně se snížil pouze podíl dětí, které se nedostávaly k zařízení kvůli jiným členům domácnosti. Zde může být důvodem jak více zařízení v rodinách na podzim, efektivnější dělení času mezi jednotlivé členy domácnosti, tak menší podíl práce z domova. Ačkoliv ve většině kategorií můžeme pozorovat pouze mírný pokles, celkově došlo ke snížení podílu dětí, které se mohly účastnit distanční výuky pouze na mobilu nebo úplně off-line zhruba na polovinu (7,8 % na 3,6 %, jedná se o součet prvních čtyř kategorií v Grafu 8a). Pozitivní je, že významnější byl pokles u rodičů s nižším vzděláním z 11 % na 6 % oproti rodičům s vyšším vzděláním z 6 % na 3 % (Graf 8b).

Graf 8a: Proč žáci se žáci účastnili distanční výuky na mobilním telefonu nebo úplně mimo počítač? Procento ze všech respondentů

Graf 8b: Podíl žáků, kteří neměli doma adekvátní techniku (součet prvních čtyř kategorií z Grafu 8a) podle vzdělání rodiče. Procento ze všech respondentů v dané kategorii

Graf 8a „Proč na mobilním telefonu nebo jiným způsobem?“ Všichni respondenti – duben 741, listopad 601 rodičů žáků základních škol. V grafu jsou zobrazena procenta ze všech respondentů

Graf 8b Rekód z otázky „Proč na mobilním telefonu nebo jiným způsobem?“. Součet za kategorie „Počítač nevlastníme“, „Počítač je nevyhovující kvality“, „Počítač využívá jiný člen domácnosti“

a „Počítač využívá sourozenec“. Všichni respondenti – duben 741, listopad 601 rodičů žáků základních škol. V grafu jsou zobrazena procenta ze všech respondentů v dané kategorii.

Tyto výsledky ukazují podíl dětí, které měly významné technické bariéry pro účast v distanční výuce. Podíl dětí, které měly menší, ale stále omezující bariéry, mohl být vyšší. Mezi takové bariéry můžeme počítat například pomalý internet, při kterém se často sekala synchronní výuka. Tyto bariéry dítě úplně nevyřazovaly, ale situaci komplikovaly. Výzkum PAQ (2020) odhadl podíl těchto dětí na 11 % v prosinci 2020.

Je překvapivé, že v datech z našich šetření nepoklesl podíl rodin bez počítače. Ve sledovaném období proběhla řada sbírek, podpor od škol, zřizovatelů, neziskových organizací a státní správy, které byly zaměřené na dovybavení žáků technikou, především těch sociálně znevýhodněných.⁶ Další zajímavou kategorií jsou děti, které na podzim zpracovávaly zadané úkoly a látku mimo počítač, protože jim to tak vyhovovalo. Tento jev byl na podzim častější v méně vzdělaných rodinách (5,3 % oproti 2 %, rozdíl ovšem není statisticky významný). To posiluje domněnku a pozorování z praxe⁷, že děti ze slabšího prostředí měly častěji problém se zadanými aktivitami, ať už proto, že jim rodiče nebyli schopni tak dobře pomoci jako rodiče s vyšším vzděláním nebo proto, že samy neměly dostatečnou zkušenost s ICT technologiemi. Učitelé by proto měli dávat při výuce pozor na digitální dovednosti žáků a jejich rodičů, nikoliv pouze na vybavenost technikou.

Vzhledem k tomu, že připojení dětí k distanční výuce, především těch znevýhodněných, může hrát zásadní roli v efektivitě výuky, a tedy v nárůstu vzdělávacích nerovností (Kuhfeld a kol. 2020), zasloužila by si tato otázka do budoucna hlubší šetření spojené s kvalitativními výzkumy v rodinách.

Čas strávený učením

Děti

Na podzim se v průměru zvýšil podíl dětí, které trávily samy 2 a více hodin denně učením - z 38 % v dubnu na 62 % v listopadu. Hlavní změna nastala na prvním stupni. Tam se podíl dětí, které se učily denně 2 a více hodin samy, zvýšil o více než 50 procentních bodů z 24 % na 79 %. Podíl dětí, které se denně učily samy více než 4 hodiny, vzrostl na prvním stupni z 5 % na 28 %. Naproti tomu se čas strávený samostatným učením u žáků na druhém stupni prakticky nezměnil. To ukazuje, že na podzim se zodpovědnost za učení na prvním stupni částečně přesunula z rodičů na učitele, což dokládáme v další podkapitole. Učitelé pravděpodobně byli schopni na podzim oproti jaru daleko lépe přizpůsobit výuku tak, aby ji z větší části zvládaly děti samy. Mohlo k tomu také přispět, že se mezitím děti naučily lépe pracovat s digitálními technologiemi, a tak potřebovaly méně častou pomoc rodičů.

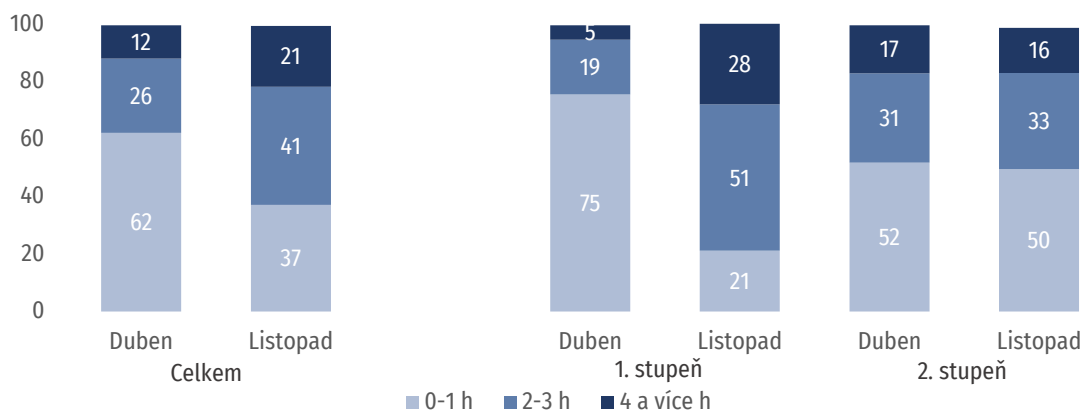
⁶ Důvodem může být skutečnost, že náš vzorek není reprezentativní podle vzdělání rodičů a v rozdílech se pohybujeme pod hranicí statistické chyby. Vzdělání rodičů je navíc jenom velmi hrubým faktorem sociálního znevýhodnění, a tak nemáme dostatečně zastoupení skupiny sociálně znevýhodněných rodin, kde dovybavení bylo patrně nejvyšší.

⁷ Např. <https://www.clovekvtsni.cz/vypadek-behem-pandemie-muze-vyrazne-ovlivnit-celou-vzdelavaci-drahu-deti-z-letosnich-9-trid-rika-ramajzlova-7217gp>.

Je velmi zajímavé, že rodiče reportovali, že se děti na prvním stupni v listopadu učily v průměru více než děti na druhém stupni. Kromě toho, že na jaře byl tento podíl obráceně, tak platí, že žáci druhého stupně měli při prezenční výuce více hodin a větší množství předmětů. Proto by se dalo předpokládat, že budou trávit více času distanční výukou.

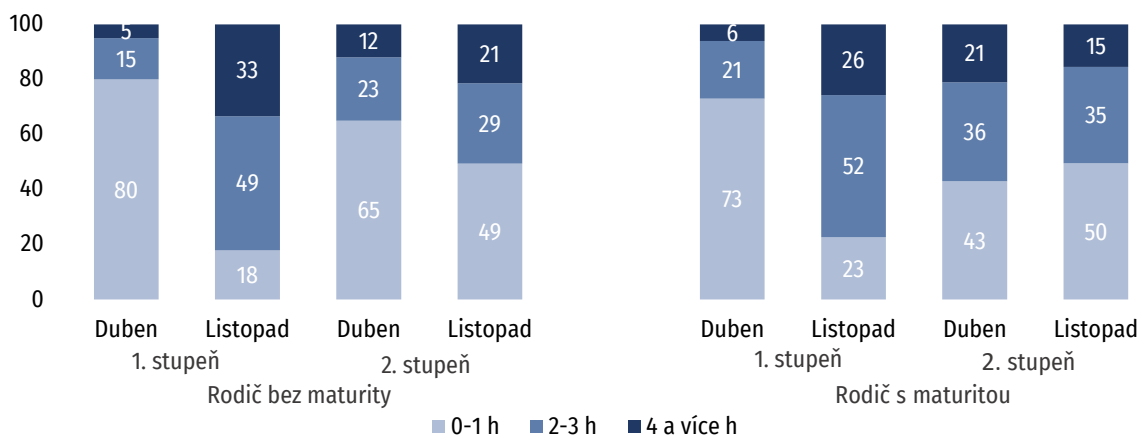
Graf 9: Kolik času stráví denně děti samy vzděláváním na dálku? Rozdělení podle stupně vzdělávání (%)

Graf 9 „Kolik času stráví denně děti samy vzděláváním na dálku?“ Rekód (0 – 1 hodin, 2 – 3 hodin a 4 a více hodin) Všichni respondenti – duben 741, listopad 601 rodičů žáků základních škol. V grafu jsou zobrazena procenta podle stupně vzdělání.

Když rozdělíme výsledky podle vzdělání rodičů, tak o něco více vzrostl čas trávený učením dětmi samotnými u rodičů s nižším dosaženým vzděláním, a to především nárůstem podílu dětí, které se na podzim učily samy více než 4 hodiny. To může být buď proto, že rodiče s vyšším vzděláním svým dětem častěji pomáhali, anebo proto, že děti rodičů s vyšším vzděláním lépe zvládaly distanční výuku samy.

Graf 10: Kolik času stráví denně děti samy vzděláváním na dálku? Rozdělení podle stupně vzdělávání a vzdělání rodiče (%)

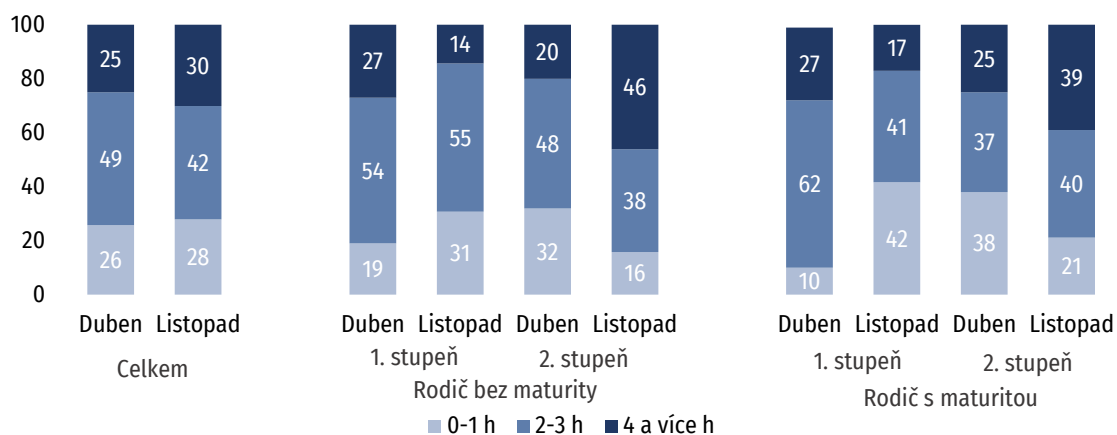
Graf 10 „Kolik času stráví denně děti samy vzděláváním na dálku?“ Rekód (0 – 1 hodin, 2 – 3 hodin a 4 a více hodin) Všichni respondenti – duben 741, listopad 601 rodičů žáků základních škol. V grafu jsou zobrazena procenta podle vzdělání rodičů a stupně vzdělávání.

Rodiče

To, že se děti na podzim učily v průměru více hodin samy než na jaře, může být na úkor času, během kterého se učily děti spolu s rodiči. To souhrnné výsledky ale nenaznačují. V průměru zůstal podobný počet hodin, který rodiče trávili učením se s dětmi.

Celkové výsledky ale zakrývají rozdíly mezi stupni vzdělávání. Zatímco na prvním stupni došlo k poklesu času, který rodiče věnovali učení se svými dětmi, na druhém stupni došlo k výraznému nárůstu jejich zapojení. Stejný trend je možné vidět u rodičů s vyšším i nižším vzděláním na prvním stupni. Na druhém stupni je nárůst o něco výraznější u rodičů s nižším vzděláním.

Graf 11: Kolik času stráví denně rodiče vzděláváním na dálku se svými dětmi? Rozdělení podle stupně vzdělávání a vzdělání rodiče (%)

Graf 11 „Kolik času stráví denně rodiče vzděláváním na dálku se svými dětmi?“ Rekód (0 – 1 hodin, 2 – 3 hodin a 4 a více hodin) Všichni respondenti – duben 741, listopad 601 rodičů žáků základních škol. V grafu jsou zobrazena procenta podle vzdělání rodičů a stupně vzdělávání.

Celkově se ukazuje, že oproti jaru narostl čas denně strávený učením (samostatně nebo s rodiči). Posun je výrazný – z 4 hodin denně v dubnu na 5,1 hodin v listopadu. Celkový čas strávený učením vzrostl pouze u dětí z rodin, kde rodiče mají nižší vzdělání – denně z 3,7 v dubnu na 5,3 v listopadu. U rodičů s vyšším vzděláním se v dubnu i listopadu průměrný čas denně pohyboval kolem 4,5 hodin. Tento výsledek lze chápat pozitivně, že děti z rodin, kde rodiče mají nižší vzdělání, na učení nerezignovaly (alespoň podle odpovědí rodičů) a rodiče jim dále s učením pomáhali, dokonce více než na jaře.

Na druhou stranu, nepříznivé by bylo, pokud by během podzimu významně narostla skupina žáků, která i přes svojí vlastní snahu a pomoc rodičů za svými spolužáky zaostávala. Tato obava panuje především u dětí na druhém stupni. Tabulka 2 ukazuje souvislost (korelaci) času stráveného dítětem samotným distanční výukou a učením se s rodiči podle vzdělání rodiče a stupně vzdělávání dítěte. Pokud by skutečně taková skupina existovala, měli bychom vidět pozitivní souvislost mezi časem stráveným dětmi samotnými a učením se s rodiči na druhém stupni. Pozitivní vztah na druhém stupni ale Tabulka 2 neukazuje. Na jaře byl silný vztah u rodin s vyšším vzděláním rodičů na prvním stupni a u rodin s nižším vzděláním na druhém stupni. To jsme interpretovali tak, že rodiče s vyšším vzděláním se snažili podpořit učení menších dětí, kdežto v rodinách s nižším vzděláním šlo hlavně o podporu ze strany rodičů u jejich starších dětí, které měly problém zvládnout látku.

Tabulka 2: Vztah času stráveného učením dětí samotných a učením s rodiči

	Rodič bez maturity		Rodič s maturitou	
	1. stupeň	2. stupeň	1. stupeň	2. stupeň
duben	0,03	0,28***	0,23***	0,03
listopad	0,15	-0,08	0,18**	-0,13**

Tabulka 2 Zobrazena souvislost (korelační koeficient) odpovědí otázek „Kolik času stráví denně rodiče vzděláváním na dálku se svými dětmi?“ a „Kolik času stráví denně děti samy vzděláváním na dálku?“ podle vzdělání rodičů a stupně vzdělávání.

Korelační koeficient dosahuje hodnot od -1 do 1. Hodnota -1 značí úplnou negativní závislost, 1 úplnou pozitivní závislost, 0 značí, že proměnné spolu nemají žádnou souvislost. Hvězdičky značí statistickou významnost (** 5 procentní hladina, *** 1 procentní hladina). Všichni respondenti – duben 741, listopad 601 rodičů žáků základních škol.

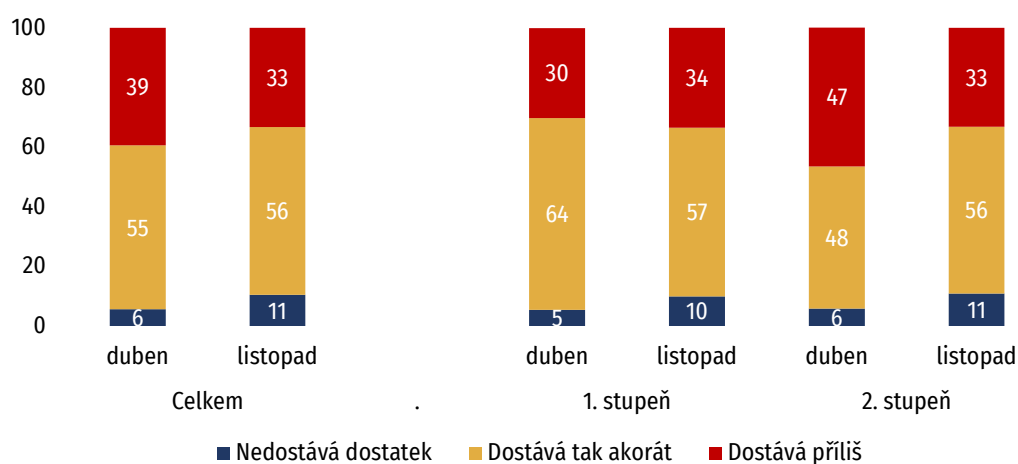
Na podzim se situace změnila. Pozitivní statisticky významný vztah byl u rodičů s nižším i vyšším vzděláním na prvním stupni. Na druhém stupni byl vztah negativní, ale ne statisticky významný pro rodiče s nižším vzděláním. To se dá interpretovat tak, že děti na prvním stupni potřebují hodně času samy na distanční výuku a potřebují k tomu i pomoc rodičů. Může se jednat například o děti, které mají problémy s technologiemi, případně se může jednat o děti v prvním a druhém ročníku, které potřebují intenzivní pomoc. To, že na druhém stupni není korelační koeficient pozitivní, naznačuje, že se nevytváří velká skupina žáků, kteří i přes vlastní vyšší časové zapojení potřebují další pomoc rodičů. Tyto výsledky ale nelze chápat jako argument, že se nebudou zvyšovat nerovnosti ve vzdělávání. Je možné, že existuje skupina žáků, která sice zaostává, ale nesnaží se to zvrátit vyšším časovým zapojením do distanční výuky. Pouze další šetření vyhodnocující skutečný pokrok žáků v učení může tyto otázky zodpovědět.

Přetěžování žáků učivem

Téměř 40 % rodičů si na jaře myslelo, že jejich děti jsou přetěžované učivem. Tento podíl na jaře klesnul zhruba o 6 procentních bodů (statisticky významný rozdíl). Zároveň přibylo (o 5 procentních bodů) rodičů, kteří měli pocit, že jejich dítě dostávalo málo zadané látky a úkolů. Největší kategorií rodičů zůstala ta, která soudila, že děti dostávaly zadané látky tak akorát. Takových bylo 55 % v dubnu a 56 % v listopadu.

Na jaře přetíženost žáků pocitovali především rodiče žáků na druhém stupni. To mohlo naznačovat obecnější trend, že kurikulum na druhém stupni je celkově obsahově přetížené a bylo velmi obtížné ho přenést do distanční výuky. Názory rodičů na prvním a druhém stupni se ale na podzim vyrovnaly.

Graf 11: Zadávají školy dětem moc, málo nebo tak akorát látky a úkolů? (%)

Graf 11 „Myslíte si, že škola Vaše dítě přehlcuje zadanou látkou a úkoly?“ Škála 0 – 10, 0 – nedostává dostatek zadání, 10 – škola přehlcuje. Rekód (0 – 3 nedostatek, 4 – 6 akorát, 7 – 10 příliš). Všichni respondenti – duben 741, listopad 601 rodičů žáků základních škol. V grafu jsou zobrazena procenta odpovědí.

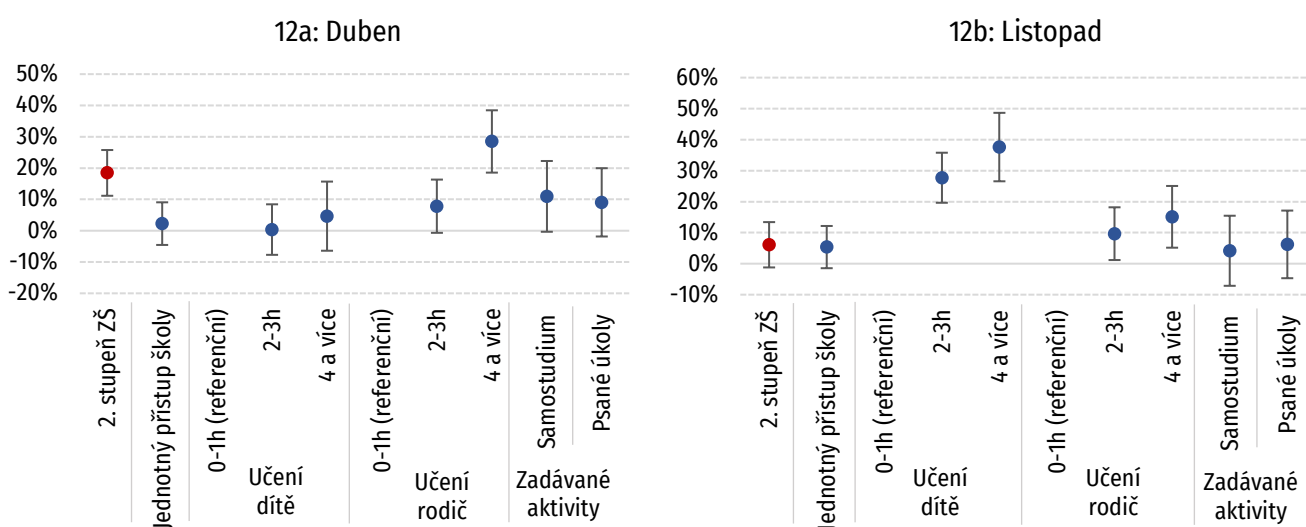
Není úplně jasné, proč rodiče na druhém stupni na jaře pocitovali častěji přetížení svých dětí učivem a úkoly při distanční výuce. Kdyby důvodem bylo přehlcení kurikula, měli bychom pozorovat rozdíly mezi prvním a druhým stupněm na jaře i na podzim. Grafy níže ukazují, jak různé faktory souvisely s

pocitem rodičů ohledně přehlcení látkou. Na jaře (levá část grafu) byl významný rozdíl mezi prvním a druhým stupněm, i když kontrolujeme o další faktory (např. jednotnost školy při zadávání učiva, množství času denně stráveným dětmi samotnými a rodiči).

Na podzim už nebyl statisticky významný rozdíl mezi prvním a druhým stupněm a vnímaná míra přehlcení reagovala významně především na množství času, které dítě trávilo učením samo a také na množství času, který rodiče trávily učením s dětmi. To jsou faktory, u nichž bychom předpokládali, že budou s pocity rodičů korelovat.

Výsledky naznačují, že školy na druhých stupních zvládly mezi jarem a podzimem zareagovat a upravit výuku tak, že rodiče neměli na podzim pocit, že by byly děti zahlcovány látkou víc než děti na prvním stupni. Je ovšem také možné, že zpětně by rodiče distanční výuku na jaře hodnotili jinak a zpětně by si tak často nemysleli, že byli žáci přehlceni učivem a úkoly.

Graf 12: Faktory ovlivňující pocit přehlcení dětí látkou a úkoly

Graf 12a a 12b „Myslíte si, že škola Vaše dítě přehlcuje zadanou látkou a úkoly?“ Škála 0 – 10, 0 – nedostává dostatek zadání, 10 – škola přehlcuje. Rekód (0 – 6 nepřehlcuje, 7 – 10 přehlcuje). Výsledky z regresní rovnice, kde rekód přehlcení je závislá proměnná a ostatní nezávislé proměnné: 2. stupeň základních škol (kategorická), Jednotnost – Rekód z otázky: Považují rodiče přístup školy za jednotný? Škála 0 – 10 (0 – 6 nejednotný, 7 – 10 jednotný). Učení dítě a učení rodič – průměrný počet hodin denně (kategorie: 0 – 1, 2 – 3, 4 a více). Zadávané aktivity – daná aktivita alespoň jednou týdně. Všichni respondenti – duben 741, listopad 601 rodičů žáků základních škol.

Deprese a úzkosti mezi rodiči

Pandemie byla náročným obdobím pro rodiče také z pohledu jejich duševního zdraví. Povinnosti spojené se starostmi o děti a s distanční výukou mohly duševní zdraví dále zhoršit. Proto jsme v některých vlnách šetření zjišťovali, do jaké míry se u rodičů vyskytovaly příznaky alespoň středně těžké deprese a úzkostí. Konkrétně v dubnu, červnu a listopadu 2020. V průměru se za období od dubna do listopadu příznaky deprese a úzkostí vyskytovaly u 27 % rodičů. To je násobně víc než odhad 8 % pro celou populaci před pandemií (OECD 2018)⁸ a také víc než retrospektivní hodnocení mezi rodiči před pandemií, které dosahovalo 5 – 9 % (Bartoš a kol. 2020).

⁸ Dostupné na: https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/health_glance_eur-2018-en.pdf?expires=1607937550&id=id&accname=guest&checksum=304094AE355E515410B9A611FAC4EC87.

Příznaky deprese a úzkostí jsme zjišťovali šesti standardizovanými otázkami z diagnostických dotazníků na depresi (PHQ-8) a úzkost (GAD-7) stejně jako Bartoš a kol. (2020) a projekt Život během pandemie (zivotbehempandemie.cz). Je nutné hned na začátek uvést, že ačkoliv jsme měřili příznaky stejnými nástroji, naše výsledky pro rodiče s dětmi na základní škole jsou skoro dvojnásobné oproti jiným měřením v průběhu roku 2020. Jelikož nemůžeme vyloučit, že nominální hodnoty mohou ovlivňovat faktory specifické pro naše šetření, zaměřujeme se především na interpretaci rozdílů mezi skupinami a na vývoj v čase. Naše odhady lze také vnímat jako horní možnou hranici a výsledky projektu Život během pandemie jako spodní hranici výskytu symptomů deprese a úzkostí u rodičů s dětmi školního věku.

Nejvyšší podíl rodičů vykazujících příznaky duševních problémů byl v dubnu (30 %), následně podíl klesl v červnu na 23 % a opět stoupl v listopadu na 27 %. Důležitým a negativním zjištěním je, že na podzim pozorujeme opětovné zvýšení výskytu příznaků. Výskyt příznaků deprese a úzkostí během pandemie u rodičů byl vyšší než hodnoty (15 – 20 %) naměřené studiemi pro celou dospělou populaci začátkem pandemie (Bartoš a kol. 2020, NÚDZ 2020).⁹ Pokles mezi dubnem a červnem kopíruje vývoj v celé populaci, takže se zdá, že snížení bylo ovlivněno celkovým vývojem pandemie. Abychom dokázali lépe pochopit, jakou roli mohla hrát distanční výuka, rozdělujeme analýzu podle stupně vzdělávání a pohlaví rodičů.

Častěji se příznaky objevovaly mezi ženami než mezi muži, kde rozdíl dosahoval v průměru 9 p.b. – 31 % vs. 22 % (statisticky významný rozdíl na 5% hladině významnosti). Vývoj se ovšem lišil podle věku dítěte. V dubnu byl podíl nejvyšší mezi ženami s dětmi na druhém stupni (38 %). Zatímco mezi dubnem a listopadem u žen s dětmi na druhém stupni podíl klesnul na 27 %, u žen na prvním stupni se zvýšil z 28 % na 36 %. U mužů po celou dobu zůstával podíl s příznaky deprese a úzkostí s dětmi na druhém stupni kolem 25 %, ale výrazně klesl, pokud měli muži dítě na prvním stupni z 24 % na 16 %.

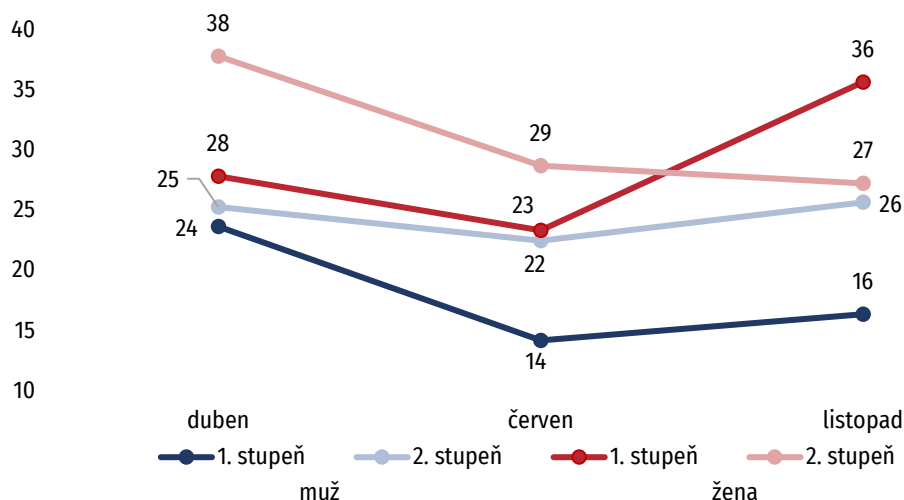
Výskyt příznaků u mužů do velké míry kopíroval množství času, který trávili v různých měsících s dětmi učením. U žen tomu bylo naopak. Ačkoliv výrazně vzrostlo množství času, který ženy na podzim trávily učením se s dětmi na druhém stupni, podíl žen s příznaky deprese a úzkostí klesl. U žen na prvním stupni množství času tráveného učením se s dětmi kleslo, ale příznaky deprese a úzkostí vzrostly. Je proto možné, že u žen je nárůst spojen s povinnostmi v domácnosti, a ne tolik s přímou pomocí a časem při distanční výuce. Druhou možností je, že nárůst může souviset s konflikty v rodině, což analyzujeme v další části.¹⁰

---

⁹ Dostupné na: <https://www.queergeography.cz/ja-a-covid-19-vysledky/covid-19-dusevni-zdravi/>

¹⁰ U vývoje mezi skupinou žen a mužů narážíme na omezení velikosti vzorku, kdy žádný pozorovaný rozdíl není statisticky významný. Statisticky významný alespoň na 5% hladině je pouze celkový rozdíl mezi muži a ženami.

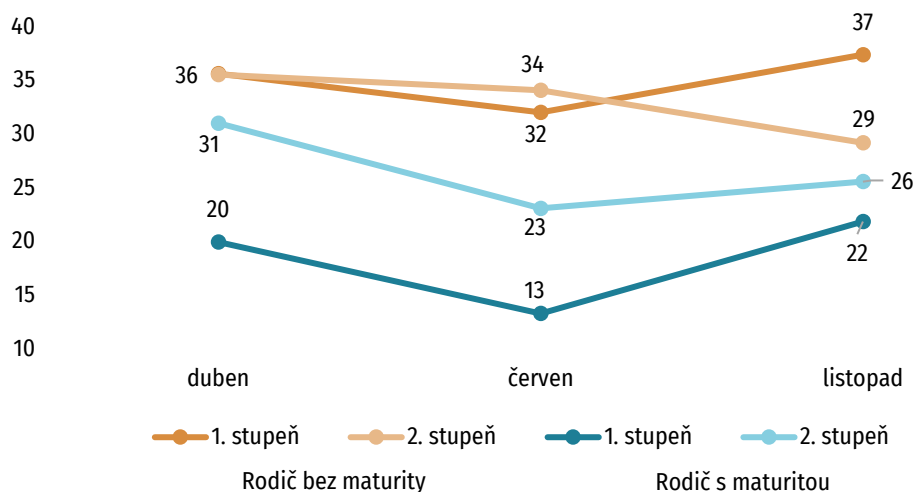
Graf 13: Výskyt příznaků minimálně středně těžké deprese či úzkosti v populaci (pohlaví rodiče a stupeň vzdělání) (%)

Graf 13 zobrazuje procento respondentů podle pohlaví a stupně vzdělání, u nichž se vyskytovaly minimálně středně těžké deprese či úzkosti. Vypočteno na základě standardizovaného indexu z diagnostického dotazníku na depresi PHQ-8 a dotazníku na úzkost GAD-7. Respondenti uváděli, jak často je v posledních dvou týdnech trápily následující potíže (0 = vůbec ne, 1 = několik dní, 2 = více než polovinu dní, 3 = téměř každý den) v otázkách: 1. Měl/a jsem potíže s usínáním, přerušovaným spánkem nebo s přílišným spaním. 2. Cítil/a jsem nervozitu, úzkost nebo pocit, že jsem na hraně. 3. Neměl/a jsem chuť k jídlu nebo se naopak přejídal/a. 4. Měl/a jsem pocit únavy nebo málo energie. 5. Měl/a jsem malý zájem nebo potěšení z věcí, které dělám. 6. Snadno jsem se rozzlobil/a a byl/a jsem podrážděný/á. Index příznaků deprese a úzkosti pro každého respondenta v každé vlně počítáme jako součet bodů v uvedených šesti otázkách (0 = min, 18 = max). Respondent vykazoval příznaky minimálně středně těžké deprese či úzkosti, pokud v indexu dosáhl 8 nebo více bodů (stejně jako Bartoš a kol. 2020). Všichni respondenti – duben 741, červen 570, listopad 601 rodičů žáků základních škol. V grafu jsou zobrazena procenta odpovědí.

Rodiče bez maturity reportovali častější příznaky deprese a úzkostí oproti rodičům s maturitou (28 % vs. 23 %). U obou skupin vidíme v průměru nárůst podílu rodičů s příznaky, pokud měli děti na prvním stupni a pokles s dětmi na druhém stupni. To by opět mohlo napovídat, že množství času při distanční výuce neovlivňovalo tak výrazně duševní zdraví rodičů jako celkové množství povinností v domácnosti, vztahy v rodině včetně konfliktů a další faktory mimo domácnost.

Graf 14: Výskyt příznaků minimálně středně těžké deprese či úzkosti v populaci (Rozdělení podle vzdělání rodiče a stupně vzdělání) (%)

Graf 14 zobrazuje procento respondentů podle vzdělání rodičů a stupně vzdělání, u nichž se vyskytovaly minimálně středně těžké deprese či úzkosti. Vypočteno na základě standardizovaného indexu z diagnostického dotazníku na depresi PHQ-8 a dotazníku na úzkost GAD-7. Respondenti uváděli, jak často je v posledních dvou týdnech trápily následující potíže (0 = vůbec ne, 1 = několik dní, 2 = více než polovinu dní, 3 = téměř každý den) v otázkách: 1. Měl/a jsem potíže s usínáním, přerušovaným spánkem nebo s přílišným spaním. 2. Cítil/a jsem nervozitu, úzkost nebo pocit, že jsem na hraně. 3. Neměl/a jsem chuť k jídlu nebo se naopak přejídal/a. 4. Měl/a jsem pocit únavy nebo málo energie. 5. Měl/a jsem malý zájem nebo potěšení z věcí, které dělám. 6. Snadno jsem se rozzlobil/a a byl/a jsem podrážděný/á. Index příznaků deprese a úzkosti pro každého respondenta v každé vlně počítáme jako součet bodů v uvedených šesti otázkách (0 = min, 18 = max). Respondent vykazoval příznaky minimálně středně těžké deprese či úzkosti, pokud v indexu dosáhl 8 nebo více bodů (stejně jako Bartoš a kol. 2020). Všichni respondenti – duben 741, červen 570, listopad 601 rodičů žáků základních škol. V grafu jsou zobrazena procenta odpovědí.

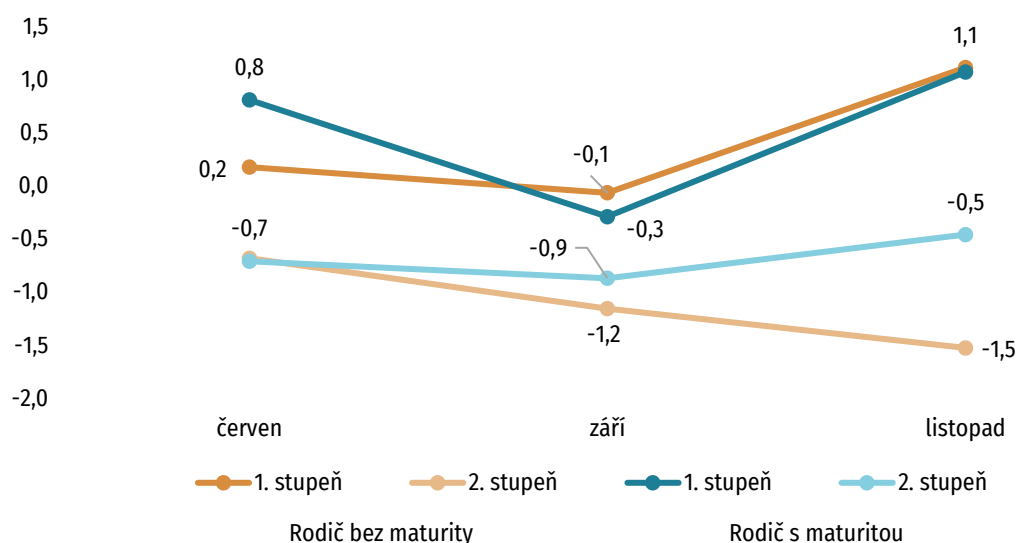
Konfliktní situace v rodinách

Zvýšené množství času stráveného společně kvůli omezené prezenční výuce mohlo ovlivnit soužití v rodinách. V červnu, září a listopadu jsme se proto ptali rodičů šesti otázkami na výskyt různých konfliktních situací mezi rodiči a dětmi při i mimo distanční výuce nebo mezi sourozenci (plný výčet otázek pod grafy) na škále od výrazně více než před pandemií (+2), stejně (0) až výrazně méně (-2). Graf 15 zobrazuje průměrné hodnoty ze všech šesti otázek. Vzhledem k tomu, že rodiče reportovali konfliktní situace sami, je možné, že hodnoty mohou být podhodnocené, protože lidé typicky nejsou příliš otevření přiznávat problémy v domácnostech. Tento fenomén by ovšem neměl výrazně ovlivňovat vývoj v čase.

Konfliktní situace nastávaly častěji v rodinách s dětmi na prvním stupni, a to jak v těch, kde měli rodiči vyšší i nižší vzdělání. Rozdíl mezi rodiči s vyšším a nižším vzděláním není ani v jedné vlně statisticky významný. To ukazuje, že věk dítěte byl pro vznik konfliktních situací důležitý. Vývoj v čase do velké míry kopíruje příznaky deprese a úzkosti. Zvýšení na podzim u rodičů s dětmi na prvním stupni a stagnace nebo mírný pokles u rodičů s dětmi na druhém stupni. Tyto výsledky dále posilují domněnku, že více než samotná distanční výuka je pro vytváření konfliktních situací podstatná celková situace v domácnosti, ekonomická situace a další omezení komplikující běžný život. Mladší děti vyžadují větší pozornost a čas než starší děti, pokud je prezenční výuka omezena, a zvláště pokud protiepidemická opatření omezují aktivity mimo domácnost.

Naše zjištění si zaslouhují o to větší pozornost, že zvýšené množství konfliktů během pandemie souvisí podle zahraničních studií s dalšími negativními projevy jako je špatné zacházení, násilí nebo týrání (Bullinger a kol. 2020, Cabrera-Hernandéz a Padilla-Romo 2020). Naše výsledky proto poukazují jak na důležitost práce sociálních služeb a neziskových organizací, které mohou působit v rizikových rodinách, tak ukazují na další důležitou funkci škol, které často mají šanci problémy v rodinách odhalit. V neposlední řadě je velmi důležité pečlivě situaci monitorovat, protože není vyloučeno, že dlouhodobé omezení prezenční výuky v roce 2020 a 2021 může problémy v rodinách dále prohlubovat.

Graf 15: Index konfliktů mezi rodiči a dětmi při vzdělávání na dálku (Rozdělení podle vzdělání rodičů a stupně vzdělávání)

Graf 15 zobrazuje hodnotu indexu podle vzdělání rodičů a stupně vzdělání. Index vznikl z šesti otázek ohledně konfliktních situací v domácnostech. Původní škála možností (výrazně častěji než normálně, spíše častěji, stejně často, méně často, výrazně méně často) je převedena na 2 až -2 podle intenzity. Index je součtem ze všech šesti otázek, na které respondent odpovídal. Otázky: 1. Více konfliktů rodičů s dětmi, 2. Více konfliktů s dětmi mimo učení, 3. Zvyšování hlasu nebo řvaní na děti, 4. Přísnější výchova vzhledem ke svým dětem, 5. Více konfliktů mezi dětmi v rodině, 6. Využívání různých metod trestu (např. odebírání výsad, zákazy – televize, počítače, času venku). Hodnota indexu vyšší než nula znamená nárůst konfliktů, hodnota menší než nula snížení konfliktů. Všichni respondenti – červen 570, září 501, listopad 601 rodičů žáků základních škol.

Názor rodičů na protiepidemická opatření

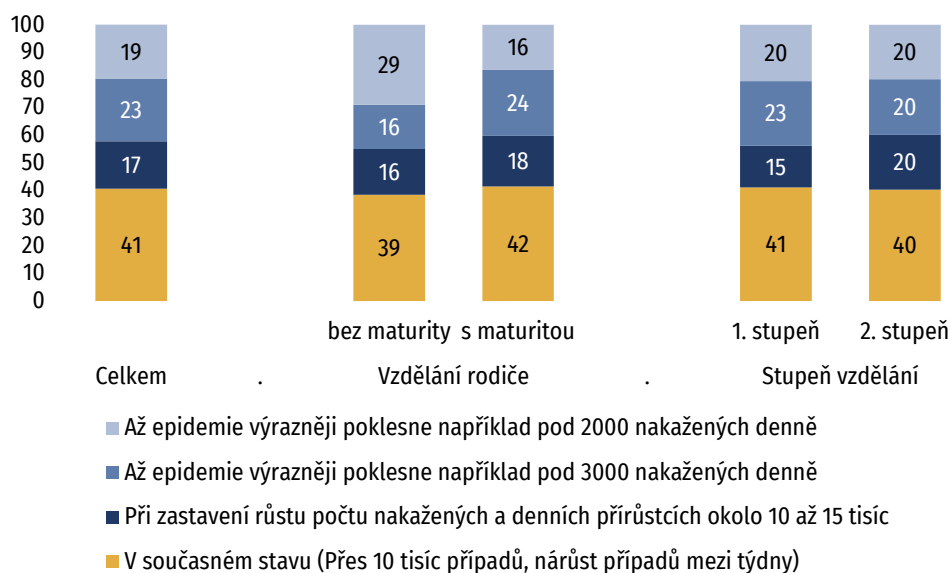
Přerušení prezenční výuky znamenalo velký zásah nejen do vzdělávání dětí, ale také do chodu domácností. Proto jsme se ptali, za jakých podmínek by rodiče souhlasili s obnovením prezenční výuky na základních školách. Záměrně jsme se ptali pouze obecně, nikoliv na názor s otevřením školy jejich dítěte, ani v závislosti na ročnících, abychom zjistili obecné názory.

Větší část rodičů byla v listopadu pro to, aby základní školy zůstaly otevřené i při vysokých denních přírůstcích přesahujících 10 tisíc nových případů denně. Konkrétně 41 % rodičů souhlasilo, aby byly školy otevřené, i když budou denní přírůstky přes 10 tisíc a rychlost šíření se bude zvyšovat. 17 % rodičů souhlasilo, aby byly školy otevřené při podobně vysokých přírůstcích, ale s dále se nezvyšujícím se počtem nových případů. 23 % rodičů bylo pro otevření škol až při výrazném poklesu lidí pozitivně testovaných denně pod 3 tisíce a 19 % až při výraznějším poklesu pod 2 tisíce nakažených denně. Tyto

výsledky nelze chápat jako argument pro otevření škol. Otevření se nutně musí řídit především epidemiologickou situací, kdy se posoudí všechny výhody a nevýhody případného otevření různých ročníků a podmínek fungování. Výsledky nicméně ukazují, že zavření škol má vysoké náklady na rodiny, které se zrcadí v odpovědích rodičů.

Graf 16: Byl/a byste pro otevření základních škol v České republice? (listopad 2020) (%)

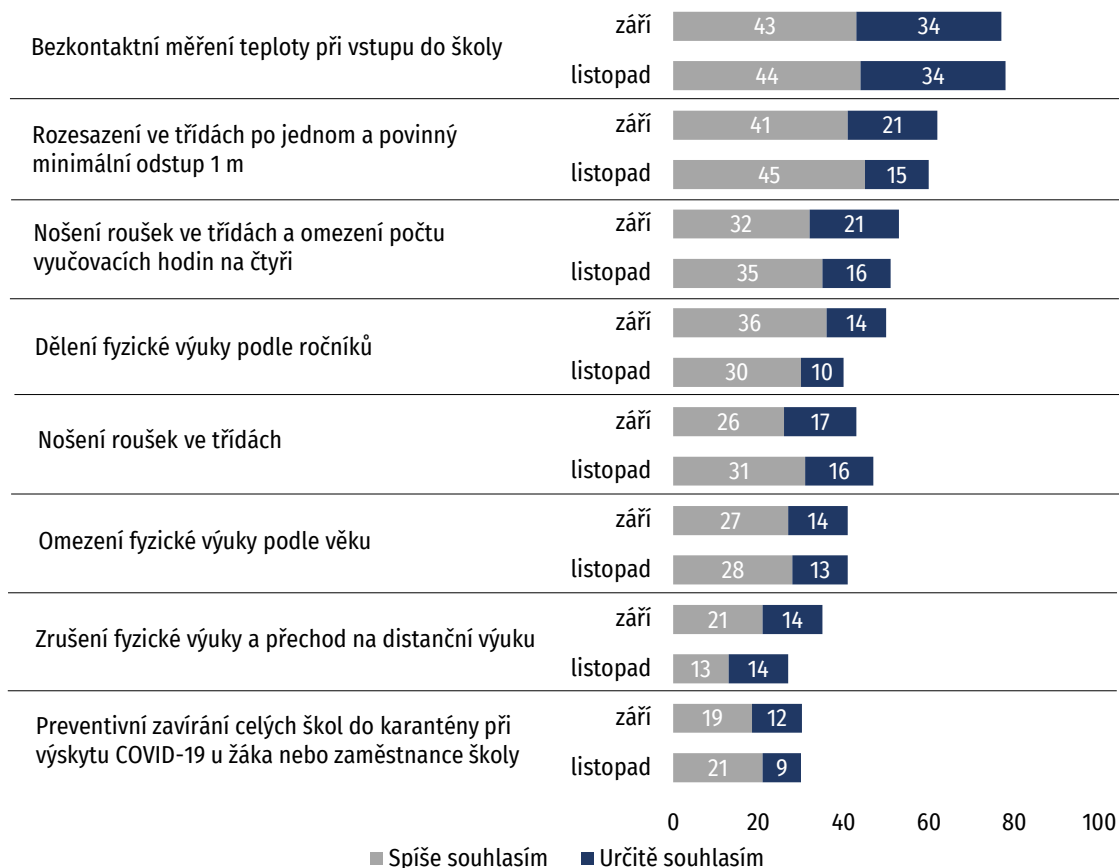
Názory rodičů se nelišily podle věku dítěte a podíly byly stejné, ať už měl rodič dítě na prvním nebo druhém stupni. Názory rodičů na otevření při vysokých denních přírůstcích se nelišily ani podle vzdělání rodičů. Tyto výsledky naznačují, že rodiče měli obecně silnou preferenci, aby školy zůstaly otevřené. Názory rodičů ani nesouvisely s pohlavím rodiče nebo kolik času rodiče nebo děti trávili při distanční výuce. Jediným faktorem, který s názory na otevření významně koreluje, je množství konfliktů v domácnostech. To posiluje domněnku, že názor ohledně znovuootevření škol ovlivňuje situaci a soužití v rodinách.

Rodiče měli zároveň negativní postoj k řadě opatření, která se v nějakou dobu ve školách přímo realizovala nebo která byla zvažována. Nadpoloviční část rodičů souhlasila pouze s bezkontaktním měřením teploty při vstupu do školy a s rozstupem alespoň 1 m ve třídách. Zhruba poloviční část rodičů souhlasila s nošením roušek, ale omezením počtu hodin, aby nošení bylo snesitelné pro děti i učitele. Ostatní opatření měla ještě nižší podporu, ať už se jednalo o dělení tříd pro prezenční výuku, přechod na distanční výuku nebo preventivní uzavírání tříd, pokud se v nich vyskytne potvrzený případ koronaviru. Zajímavé je, že se názory rodičů výrazně nezměnily mezi zářím a listopadem.¹¹ Mírně poklesl souhlas s dělením výuky podle ročníků a přerušením fyzické výuky a mírně se zvýšil souhlas s nošením roušek. Podpora dalších opatření zůstala obdobná. Rodiče se proto nezdaří, že by podporovali různá opatření umožňující alespoň částečný návrat, a byli z velké části pro podporu úplného otevření. To může vycházet i z obecných názorů a preferencí ohledně protiepidemických opatření. Je potřeba znovu zdůraznit, že názory rodičů nelze chápat jako argument

¹¹ Otázka mezi vlnami se nicméně lišila. V září jsme se ptali na podporu opatření, pokud by se denní přírůstek pohyboval kolem 3000, v listopadu, pokud by se denní přírůstek pohyboval do 2000 nových případů.

pro nebo proti protiepidemickým opatřením. Ukazuje to ale, jak je zásadní zvolená opatření transparentně a často vysvětlovat a naslouchat obavám rodičů.

Graf 17: Souhlas s protiepidemickými opatřeními (%)

Literatura

Bartoš, V., Cahlíková, J., Bauer, M., & Chytilová, J. (2020). **Dopady pandemie koronaviru na duševní zdraví.** IDEA anti COVID-19

Brom, C., Lukavský, J., Greger, D., Hannemann, T., Straková, J., & Švaříček, R. (2020, July). **Mandatory home education during the COVID-19 lockdown in the Czech Republic: A rapid survey of 1st-9th graders' parents.** In *Frontiers in Education* (Vol. 5, p. 103). Frontiers.

Bullinger, L., Raissian, K., Feely, M., & Schneider, W. (2020). **The neglected ones: Time at home during COVID-19 and child maltreatment.** Available at SSRN 3674064.

Cabrera-Hernández, F., & Padilla-Romo, M. (2020). **Hidden violence: How COVID-19 school closures reduced the reporting of child maltreatment.** *Latin American Economic Review*, 29.

ČŠI (2020). **Tematická zpráva - Vzdělávání na dálku v ZŠ a SŠ.** Česká školní inspekce.

Engzell, P., Frey, A., & Verhagen, M. D. (2020). **Learning inequality during the COVID-19 pandemic.**

Korbel, V., & Prokop, D. (2020). **Proměny názorů rodičů na vzdělávání během pandemie.** PAQ Research.

Maldonado, J., & De Witte, K. (2020). **The effect of school closures on standardised student test.** *FEB Research Report Department of Economics*.

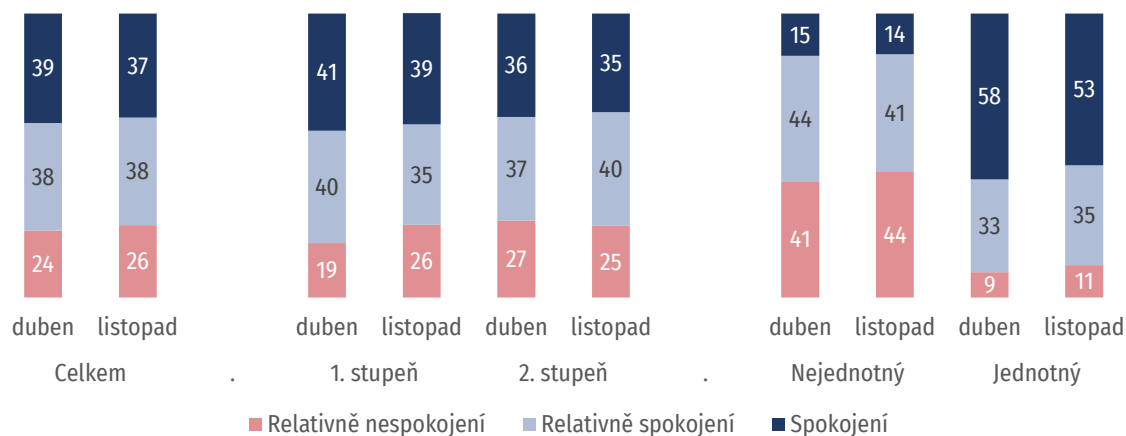
NÚDZ (2020). **Duševní zdraví v čase pandemie COVID-19.** Národní ústav duševního zdraví.

PAQ (2020). **Distanční vzdělávání na jaře a podzim 2020: Pohled rodičů. report z longitudinálního výzkumu Život během pandemie.** PAQ Research.

Patrick, S. W., Henkhaus, L. E., Zickafoose, J. S., Lovell, K., Halvorson, A., Loch, S., ... & Davis, M. M. (2020). **Well-being of parents and children during the COVID-19 pandemic: a national survey.** *Pediatrics*, 146(4).

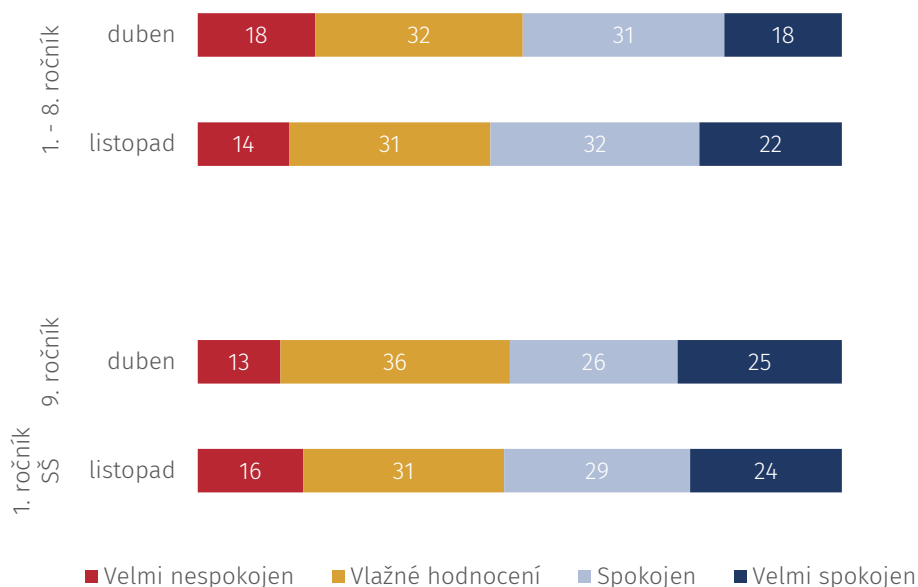
Přílohy

Graf A1: Jak jste spokojeni se současným přístupem školy Vašeho dítěte k výuce

Graf 1 „Uvedte, zda jste spokojeni se současným přístupem školy Vašeho dítěte k výuce?“ Rekód ze škály 0 – 10 (0 – 4 relativně nespokojeni, 5 – 7 relativně spokojeni, 8 – 10 spokojeni). Jednotnost – Rekód z otázky: Považují rodiče přístup školy za jednotný? Škála 0 – 10 (0 – 6 nejednotný, 7 – 10 jednotný; hodnota 6 je medián). Všichni respondenti – duben 741, listopad 601 rodičů žáků základních škol. V grafu jsou zobrazena procenta odpovědí.

Graf A2: Spokojenost rodičů s dětmi, které zůstaly při postupu do dalšího ročníku na základní škole a rodičů, jejichž děti přešly ze základní školy na střední školu

Graf A2 „Uvedte, zda jste spokojeni se současným přístupem školy Vašeho dítěte k výuce?“ Rekód ze škály 0 – 10 (0 – 3 velmi nespokojen, 4 – 6 vlažné hodnocení, 7 – 8 spokojen, 9 – 10 velmi spokojen). Všichni respondenti – duben 741, listopad 601 rodičů žáků základních škol. V grafu jsou zobrazena procenta odpovědí. Devátá třída respondenti – duben 257, listopad 209.

Kontakt

Autoři

Daniel Prokop

daniel.prokop@paqresearch.cz (+420 608 333 902)

Václav Korbel

vaclav.korbel@paqresearch.cz

<https://www.paqresearch.cz>

